

junktúra-tügyet és hirtelen meggazdagodási lehetőséget lát benne, hanem fogyatékossági érzés nélkül küldi gyermekeit e pályákra. Ez a magatartás azonban csak a tervszerű ránevelés eredménye lehet, aminek pedig lényeges előfeltétele a magyar neveléstudománynak a kívánt helyzethez való alkalmazkodása.

Dr. Wagner Ferenc.

Schöpfung A.: Mikszáth Kálmán. Franklin Társ. Bpest. 1941.

Egyes korszakok igazi életszemlélete, világnézeti magatartása leghívebben a hivatott regényírók tolmácsolásában jelenik meg előttünk. A magyar történelem politikai, társadalmi hullámzása pedig valami sajátos stilizált formában bennetükrözik szépirodalmi alkotásainkban. Jókai a romantikus nemzetébredés színes hajnalának ígézetében élt és ezt ábrázolta regényeiben. Mikszáth viszont a reális feladatokkal küszködő, a nemzeti önállósulás folyamatába került magyarság lelki képét vázolja — könnyed, humoros módon, szórakoztató céllal.

Ennek az írói hivatásnak belső megragadására tesz Schöpfung kísérletet közvetlen hangú és élményszerűségtől eleven lüktetésű könyvében. A szerző célja kettős: foglalkozik Mikszáth irodalomszemléletének kibontakozásával (stílus, tárgy, szerkezet) továbbá megrajzolja a magyar társadalmi, vármegyei, országházi és főleg felvidéki élet karképét, amely háttérül szolgál Mikszáth legfőbb irodalmi célzatának, enyhén ironizáló eljárásának megértéséhez. Schöpfung Mikszáthot önmagából igyekszik megérteni és nem mesterséges esztétikai elvekből. Nem állít fel vele szemben más követelményt, mint amelynek betöltésére az író műveivel vállalkozott: anekdotáló, könnyed humorral, a szellemes csevegésbe oltott enyhe ironiával szórakoztatni, moxolyt fakasztani. Nem szorítja Mikszáthot az irodalomtudománynak tétélező kategóriái közé, távol az „elfilologizálás” túlzásaitól azt az írásra született nagy „elmesélőt” állítja elének, akinek mindig „a tolla diktált”. Ebből következik, hogy, ha az írói méltatás olykor alig megy túl a köztudatban már többé-kevésbé kijegecsedett Mikszáth-ismereteinken, de emberi arcképe, a korszak, a témák és az írói készség együttes hatásának ez a belső egysége a személyes élmény közvetlenségével hat ránk Schöpfung könyvében. Az írói méltatásnak ilyen értelmű kiterjesztése eleve feloldja azt a feszültséget, melyet a dogmatikus realizmus és az intuíción lélektan a Gyulai-féle iskolában a maga szempontjainak kizárólagos érvényesítésével minden irodalomesztéta elé állított. Mikszáth írói előadásmódja, fantáziája lényegesen többoldalúnak bizonyul, semhogy a bevált irodalmi sablonok absztrakt hálójába maradéktalanul belefoglalható volna.

Valószínűleg kiadói korlátozások készítették Schöpfung művének felépítésében bizonyos szűkreszabott problémamezésre. Ebből állhatott elő szempontjainak sokszor érezhető rapszódikus vibrálása. Jókai és Mikszáth párhuzamba állítása pl. tetsetős, az ellentétek szembeállítását ötletes, de egyméretű, aminthogy Mikszáth írói életéből az ő értékelő magatartása is csak halvány vonásokban jelenik meg Schöpfung jellemzésében. A könyv vezérgondolatainak laza csoportosítása miatt Mikszáth írói jelleme szervetlen egymásutánban bontakozik ki előttünk. Szinte Mikszáth ábrázolási modorát látszik Schöpfung átvenni: a kortárs közvetlen ismerete alapján az élő benyomások érdekességével, anekdotákon épülő oltszerű epizódvonásokban állítja elének a regényíró A kép színes, változatos, de a mozaik csillogása mögött háttérbe szorul a tervszerűen elemző lélekbúvár elmélyülő módszeressége. Így az egész könyv szerkezete az átgondoltság hiányát árulja el, mintha egy készülő nagyobb monográfiának változatos kivonata lenne. Arra viszont láthatóan súlyt vet a szerző,

hogy Mikszáth írói kialakulásának fázisait megjelölje. Ezért vizsgálja fejlődésének azokat az állomásait, amelyeken át Mikszáth a tárcaszerző kis rajzolatoktól a novelákon keresztül a szerkezetében egységes nagy regény-alkotásokig eljutott.

A szerző egyik legmélyebbre hatoló észrevétele Mikszáth írói hivatástudatának elemzésekor a „mikszáthi humor” és „anekdotáló készség” helyes értelmezése. Ezeknek számai ugyanis a fensőbbeséges emberszemléletnek, az enyhe, szellemes íróiának talajába nyúlnak vissza és a mulattatás, továbbá a tapintatos kipellengérezés kettős feladatát szolgálják. Mikszáth a szórakoztatásban látta a szépirodalom egyik legfőbb hivatását. Ebből magyarázható, hogy írásait a derűs hangulat mosolygó könnyedsége, előadásának üde bája, közvetlen frissége és játékos ötletessége jellemzi. Életszemlélésének két sajátos vonása az embereknek és helyzeteknek realiztikus értelmezése és ezeknek boncolgatása során az emberi gyarlóság kicsinyességein felvillanó humor. Előadó művészetének közvetlen hangja, természetes folyása csak hozzájárult ennek a célnak tökéletes eléréséhez. Mikszáth írói hatásának ugyanis egyik eszköze, sőt fontos tényezője a stílusa. Keresetlenségében is művészi előadásmódja — mint díszes művű serleg a nemes bor ízét — még jobban fokozta meséinek báját és érdekességét. Nála a szó nemcsak a gondolat kifejezésének technikai eszköze, hanem ennek mindig érzelmi velejárója is van; ez a szóhangulat, mely a természetnek vagy egy-egy szereplő személynek jellemzésekor ritmikus harmóniába olvad a szóban forgó gondolattal. Mindez azonban Mikszáthnál nem méregető, mesterkélt számíttatás eredménye volt, hanem a nyelvi ösztön könnyed sugallata.

Tényszerűsége alapuló elhítelő erővel mutatja ki Schöpplin, hogy ez a Mikszáth természetszerűleg nem érezhette magát megváltást hirdető apostolnak a vármegyei sorvadó gentry-életnek vagy a képviselőválasztási rendszernek sok fonáksga és visszaélése közepette. Nem ajánlgatott orvoslásukhoz módszereket, hanem tréfás humorral, vagy csípős szatírával szórta tele ezeket a közéleti kinövéseket a „ridentem dicere verum” elvnek tökéletes érvényesítésével. Ennek a ténynek szabatos ki-elemzésével közelítette meg legjobban Schöpplin Mikszáthban az *ember és író* szintézisét.

Visy József.

Komárnoky Gyula: Gyermekrajzról. Dunántúl Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda R.-t.

A gyermekrajz érdekes problémáit, külső és belső értékeit mutatja be a szerző több évtizedes megfigyelése és tapasztalata alapján. A tanulmány alapgondolata: Világosan kell megismerni a kis gyermek rajzolásának mibenlétét és helyes alapjait. Ez a gyermeki lélek megismeréséből fakad és a helyes rajztanításhoz vezet. A gazdagon illusztrált és magyarázó szöveggel ellátott tanulmány részletesen foglalkozik az ösztönszerű rajzolás korával, a benső-szemléleti rajzolás idejével és a természet-szemléleti rajzolás kezdetével, valamint a kettősirányú rajzolás korával. — A rajzoló gyermek alkotásait a 2 éves kortól a 7—8 éves korig ismerjük meg helyes analízissel. Különös jelentőséget tulajdonít a szerző a benső-szemléleti rajznak, amivel eddig rajzpedagógusok vagy egyáltalában nem foglalkoztak, és úgy az ösztönszerű rajzolásról azonnal áttértek a természetszemléleti rajzolásra, vagy csak ösztönszerűen érezték át a benső-szemlélet rajzolásnak és tanításának szükségességét, de nem tudták helyes tartalommal és megfelelő módon a rajzoktatásba beilleszteni. A tanulmány célja nemcsak a benső-szemlélet szerinti rajzolás tudatosítása, hanem helyet